

Az Országos Könyvtári Kuratórium,

amelyet a 165/1999. (XI. 19.) sz. Korm. rendelet hozott létre, 2004. november 16-án kezdte meg működésének új ciklusát.

Tagjait a szakmai szervezetek konszenzusos jelölései alapján Hiller István kultuszminiszter nevezte ki.

A kuratórium tagjai

A KÖNYVTÁROSOK KÖZÜL:

Bakos Klára,

a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke;

Dr. Fodor Péter,

az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke;

Huszár Ernőné dr.,

a Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtárának főigazgatója;

Dr. Redl Károly,

az Országgyűlési Könyvtár tájékoztatási igazgatója;

A TUDOMÁNYOS ÉLET KÉPVISELŐI KÖZÜL:

Dr. Bakonyi Péter,

a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács tagja,

a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság elnöke;

Dr. Bélyácz Iván,

a Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára;

Dr. Kiss Ferenc,

a Nyíregyházi Főiskola Környezettudományi Tanszékének tanszékvezetője;

A GAZDASÁGI ÉLET KÉPVISELŐI KÖZÜL:

Dr. Hegedüs Miklós,

a GKI Energiakutató Kft. ügyvezető igazgatója;

Dr. Lengyel László,

a Pénzügykutató Rt. elnök-vezérigazgatója.

A kuratórium elnöke: dr. Bakonyi Péter

A kuratórium titkára: dr. Redl Károly

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

13. évfolyam 12. szám

2004. december

Tartalom

Könyvtárpolitika

Pármái charta	3
Pegán Anita: „2005 az új szolgáltatások minőségi fejlesztésének éve lesz”	10
Nagy Attila: „Kormányeltörésben” vagy emelkedő ágban?	14

Fórum

Etikai kódex	27
--------------------	----

Műhelykérdések

Papp Anna Mária: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár a nyelvi sokféleség szolgálatában	34
Takács Anna: A könyvtári hetek története Komárom-Esztergom megyében	40
Mezey László Miklós–Vajda Kornél: Interjú Kenyéri Kornéliával, a Magyar Néprajzi Múzeum könyvtárának vezetőjével	45
Beniczky Zsuzsa: Három új könyvtár a Kodolányi János Főiskolán	52

Perszonália

Sömkuti Gabriella 75 éves	56
---------------------------------	----

Könyv

Bartók Györgyi: Hiteles beszámoló a csendes műhelymunka és a kulturális pezszés eredményeiről	58
---	----

From the contents

Anita Pegán: Interview with the Director of the National Library of Foreign-Language Literature, Ibolya Mender (10);
Attila Nagy: Reading and library use in Hungary and among the Hungarians living outside the Hungarian borders (14);
Debate about the code of professional ethics for librarians (27)

Cikkeink szerzői

Bartók Györgyi, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Beniczky Zsuzsa*, a Kodolányi János Főiskola könyvtárának igazgatója; *Nagy Attila*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Papp Anna Mária*, az Országos Idegennyelvű Könyvtár munkatársa; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Takács Anna*, a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyeri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Mezey László Miklós, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4200 forint. Egy szám ára 350 forint
HU-ISSN 1216-6804

Pármai charta*

Végső változat, 2003. november 19.

Előszó

Ez a dokumentum a *Lundi alapelvekből* indul ki, és azokra épül.

Az Európai Unió országos kulturális főhatóságai által kinevezett Nemzeti Képviselek Csoportja (a továbbiakban: NKCS) 2003. november 19-én Pármában gyűlt össze, és a következő feltételekben és cikkelyekben állapodott meg, amelyek összessége a Pármai chartát alkotja. A charta tartalma a tervek szerint folyamatosan fejlődik majd, és más kezdeményezéseket is magába foglal, például a Brüsszeli minőségi keretrendszert. A későbbiekben további javítások elképzelhetők benne mindaddig, amíg sikerül a benne megjelenített igényeket teljességgel kielégíteni. A charta megvalósítására a Lundi akcióterv keretében és az NKCS rendszeres összejövetelei során kerül majd sor, a Minerva európai hálózatának operatív támogatásával.

Az európai kulturális és tudományos örökség rendkívül gazdag, ezért védelmére és értékének megőrzésére a lehető legnagyobb figyelmet kell fordítani. A tagállamoknak a kulturális és tudományos örökséggel kapcsolatos kezdeményezésekre vonatkozó politikájában megmutatkozik az információs társadalom beköszöntenek és az új információs és kommunikációs technológiák elterjedésének hatása.

A digitalizálás rendkívül fontos lépés, amelyet az európai kulturális intézményeknek feltétlenül meg kell tenniük, amikor arra törekszenek, hogy Európa közös kulturális örökségének védelméről és értékeinek megőrzéséről gondoskodjanak. fenntartsák a kulturális sokszínűséget, a polgárok számára biztosítsák az ehhez az örökséghez való jobb hozzáférést, fellendítsék az oktatást és az idegenforgalmat, és részt vegyenek az új, a digitális tartalommal és a digitális szolgáltatással foglalkozó iparágak fejlesztésében. Ahhoz, hogy ezek a kezdeményezések valóban sikeresek, gazdaságosan kivitelezhetőek és hosszabb távon fenntarthatóak legyenek, számos igénynek meg kell felelniük:

- erőteljes az igény a koncepcionális és intézményi stratégiák létrehozására és összehangolására, azt is beleértve, hogy jobban meg kell ismerni más országok (és a köztük folyó együttműködés) aktuális gyakorlatát, ami a koncepciókat, a programokat és a projekteket illeti;

* Forrás: <http://www.mek.oszk.hu/html/irattar/ajanlas/parmai-charta.htm>

Eredeti változat: <http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/charterparma.htm>

- irányelvekre és a bevált gyakorlatból vett példákra van szükség, hogy javítani lehessen a digitalizálási kezdeményezések költséghatékonyságát és minőségét;
- népszerűsíteni kell a közös működtetést támogató szabványok alkalmazását, hogy Európa-szerte javuljon a hozzáférés a digitalizált erőforrásokhoz;
- létre kell hozni egy központot a kulturális tartalom országos digitalizálási koncepcióinak európai szintű koordinálására;
- az újonnan csatlakozó országok számára hasznos lehetne, ha megoszthatnák tapasztalataikat a jelenlegi európai országokkal, hogy aztán együtt fejleszthessék tovább a már elért közös eredményeket, együtt használhassák ki az adódó új, nagyszabású lehetőségeket, és együtt határozhassák meg azokat a megoldandó problémákat, amelyek alapján meg lehet fogalmazni a kutatási teendőket.

Mindezeket a feltételeket figyelembe véve az NKCS az alábbi cikkelyekben ismertetett célok megvalósítása mellett kötelezi el magát:

1. cikkely – Az új technológiák intelligens felhasználása

Az NKCS támogatja az európai kulturális intézményeknek azt a tevékenységét, amely a kultúra és tudás széles körű elterjesztésére irányul az új technológiák, különösen az internet és a web megfelelő használata révén.

2. cikkely – Hozzáférhetőség

Az NKCS elismeri, hogy az elérés igénye minden polgár számára alapvető kérdés, tekintet nélkül korára vagy technikai jártassága szintjére. Az NKCS különös figyelmet fordít azokra, akiknek speciális szükségleteik vannak. Ezért a hozzáférhetőségi követelmények különböző szempontjainak minden, a Csoport által támogatott irányelvben és ajánlásban szerepelniük kell. Ezeket a követelményeket a hozzáférhetőség nemzetközi normáival, például a World Wide Web Consortium és mások által kiadott ajánlásokkal összhangban fogják kialakítani.

3. cikkely – Minőség

Az NKCS kiemelt figyelmet fordít a kulturális és tudományos webes alkalmazások minőségi normáinak érvényesítésére. Terjeszti és népszerűsíti a Minerva projekt révén elért eredményeket, támogatja a népszerűsítő rendezvényeket és oktatási kezdeményezéseket.

4. cikkely – A szellemi tulajdonjog és a személyes adatok védelme

Az NKCS elismeri annak fontosságát, hogy egyensúlyt kell teremteni a tudományos és kulturális örökséghez való hozzáférés joga és a szellemi tulajdonjogok tiszteletben tartásának, valamint a személyes adatok védelmének szükségessége között. E cél ér-

dekében ösztönözni fogja mindazoknak a műszaki és jogi eszközöknek az alkalmazását, amelyek a hozzáférhetőség javítására és a jogi és normatív akadályok áthidalására rendelkezésre állnak. Előmozdítja a párbeszédet a kulturális és tudományos szektor, a szellemi tulajdonjoggal foglalkozó szakértők, a digitális jogkezelési megoldásokat alkalmazó cégek és a tartalomipar között.

5. cikkely – Közös működtetés (interoperabilitás) és szabványok

Az NKCS elkötelezett amellett, hogy minden polgár számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy könnyen meg tudja találni az igényeinek megfelelő tartalmat. Ennek érdekében ösztönözni fogja a műszaki irányelvek és a nyílt szabványok alkalmazását, hogy ezek révén olyan e-szolgáltatások jöhessenek létre, amelyek integrált és átfogó áttekintést adnak Európa tudományos és kulturális örökségéről.

6. cikkely – Nyilvántartások és többnyelvűség

Az NKCS felismerte, hogy az európai polgárok számára szóló szolgáltatások létrehozásához elengedhetetlen a meglévő archívumok és a rendelkezésre álló források ismerete, valamint a szektor új fejleményeinek gondos figyelemmel kísérése. E szolgáltatásoknak az a célja, hogy kulturális és tudományos érdeklődésre számot tartó digitális forrásokat hozzáférhetővé tegyék. Amellett, hogy ismerni kell az archívumokat és digitális erőforrásokat, nagyon fontos, hogy az erre illetékesek meghatározzák az erőforrások felderítéséhez és eléréséhez szükséges, európai szinten koordinált, fenntartható technikai infrastruktúrát, amelyet több nyelvű környezetben lehet majd használni. Az NKCS kész arra, hogy e prioritások megvalósításában tevőlegesen részt vegyen.

7. cikkely – Benchmarking

Az NKCS nagyra értékeli a benchmarking-kezdményezéseket, különös tekintettel arra, hogy a következő célok elérésére irányulnak:

- jobban meg kell ismerni mások gyakorlatát;
- az egyes fejlődési fázisokat és az akadályozó tényezők megjelenését figyelemmel kell kísérni a más országokban történtek elemzésével;
- segíteni kell a kulturális intézmények bekapcsolódását, arra kell biztatni őket, hogy mutatkozzanak be, és mutassák be koncepcióikat, programjaikat és projektjeiket.

Mindezek érdekében az NKCS támogatást nyújt ahhoz, hogy az egyes részt vevő országokban adatgyűjtési kampányokra kerüljön sor, és ösztönzi azt, hogy az eredményekről rendszeres jelentéseket adjanak közre, továbbá az összegyűjtött adatokat elemezzék. A Minerva program a benchmarking-kérdőívek megválaszolásához szükséges eszközöket on-line elérhetően rendelkezésre

bocsátja a megválaszolt kérdőívekből nyert valós idejű statisztikákkal egyetemben.

8. cikkely – *Országos, európai és nemzetközi együttműködés*

Az NKCS keresi az együttműködési lehetőségeket, és kooperációba kezd azokkal az országos, európai és nemzetközi intézményekkel és szervezetekkel, amelyek a kulturális és tudományos örökség védelmével és értékeinek megőrzésével foglalkoznak. Az NKCS különösen aziránt kötelezi el magát, hogy

- az országos intézmények jelöljenek szakértőket, akik állandói résztvevői lesznek a meglévő munkacsoportoknak;
- a tagállamok tekintsék az NKCS-t és a Minerva-hálózatot hivatkozási pontjuknak a program bővülése és folyamatos megújulása során.

Az NKCS azon fog munkálkodni, hogy erősítse az együttműködést az országos és európai programok között annak érdekében, hogy optimálissá válhasson a pénzforrások felhasználása, a bevált gyakorlat megosztása és az új, közös kezdeményezések terjesztése. Az NKCS különösen azt kéri az Európai Bizottságtól, hogy

- az ebben a chartában kifejezett igények kielégítéséig tartsa fenn az NKCS és a Minerva támogatását,
- hivatkozzon az NKCS tevékenységére az európai kultúra támogatását célzó programjai kialakítása és megvalósítása során.

9. cikkely – *Bővítés*

A Minerva-hálózat támogatásával működő NKCS nyílt közösség. A bővítés során kettős megközelítést követ: egyrészt az új tagországokra, másrészt a civiltársadalom új szektoraira irányul a figyelmé. Az Európai Unió nemzetközi egyezményeinek keretében különösen a következő országok csatlakozása várható a programhoz: az új tagállamok, Oroszország, Izrael, a mediterrán országok, az USA és Kanada. A hálózat nyitott minden érdeklődő ország előtt. Különböző *együttműködési megállapodások* keretében a következő szektorokkal is kiépít majd kapcsolatokat:

- az üzleti és ipari magánszektorral, különös tekintettel a szoftver-, a média- és a tartalomiparra, valamint a szellemi tulajdonjog védelmével foglalkozó szervezetekre;
- az idegenforgalmi szektorral;
- az oktatási szektorral;
- a kutatási és az felsőoktatási szektorral.

10. cikkely – *A jövő közös építése: a tudástársadalom élvonalában*

A most létesülő on-line kulturális portálok nagyon fontos szerepet játszhatnak a mindenkit befogadó információs társadalom kialakulásában. E portálokat biztos alapokra kell felépíteni: a kulturális szektor jó minőségű, közösen működtethető webhelyeire, amelyeket az európai polgárok valódi igényeinek kielégítésére alakít-

tottak ki. Sok-sok különböző, eltérő készségekkel, érdeklődéssel és gazdasági forrásokkal rendelkező szereplőnek kell azért a közös célért tevékenykednie, hogy a közösség érdeklődésére számot tartó, fenntartható szolgáltatás jöjjön létre. A megvalósításban a kulturális örökség összes szektorának együtt kell működnie közös célok alapján és összehangoltan. Az NKCS-nak központi szerep jut majd ebben a folyamatban azáltal, hogy ösztönzi és támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek arra irányulnak, hogy:

- együttműködés kezdődjön az országos és regionális szolgáltatások között;
- ösztönözzék a más országokban és régiókban sikeres modellek használatát;
- a kultúra területén e-szolgáltatásokat alakítsanak ki, amelyek a tanulásban részt vevők, a turisták és a polgárok, valamint a kulturális és a kreatív ágazatok igényeit elégítik ki;
- transzeurópai kulturális és tudományos portálokat hozzanak létre, osztott rendszerekre alapozva.

Háttér

Politikai háttér

A következő programok és tevékenységek lehetnek rendkívül fontosak a charta sikerének biztosításához:

- az eEurope 2002 (A nyilvános webhelyek és tartalmuk hozzáférhetősége) program célja, hogy az európai polgárok életük minden színterén on-line elérhető szolgáltatások révén részesülhessenek a digitális technológia nyújtotta lehetőségekből, élhessenek azok előnyeivel;
- az eEurope 2005 program célja, hogy ösztönözzék biztonságos szolgáltatások, alkalmazások és tartalom létrehozását a széles körben elérhető széles sávú infrastruktúrára támaszkodva, annak a törekvésnek a jegyében, hogy „A múzeumok, könyvtárak, levéltárak és hasonló intézmények, amelyek fontos szerepet töltenek be az e-tanulásban, szintén kapcsolódhassanak a szélessávú hálózatokhoz”;
- az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 22-i direktívája: „A szerzői jog és a kapcsolódó jogok bizonyos kérdéseinek harmonizálásáról az információs társadalomban” (2001/29/CE);
- Liikanen európai uniós biztos felhívása – a COM(2001) 529 dokumentumban – a Bizottsághoz és a tagállamokhoz, hogy 2001 végéig fogadják el a Web Accessibility Initiative (WAI) irányelveket, amelyeket a World Wide Web konzorcium (W3C) fogalmazott meg;
- a Tanács 2002. január 21-i határozata a kultúráról és a tudástársadalomról (2002/C 32/01), mely felhívja az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy segítsék elő az európai szintű együttműködést, továbbá az információk és a bevált gyakorlat megosztását; biztosítsák a digitális tartalmak hozzáférhetőségét az Európai Unió minden polgára számára; támogassák a kulturális webhelyekkel kapcsolatos minőségi kezdeményezéseket; valamint a Tanács

2002. január 21-i határozata A kultúra szerepéről az Európai Unió fejlődésében (2002/C 32/02), amely szintén utal a kultúra stratégiai szerepére;
- a Tanács 2002. június 25-i határozata A holnap emlékezetének megőrzéséről – a digitális tartalom megőrzéséről a jövő generációk számára (2002/C/162/02);
 - az Európa Tanács 2003-at a fogyatékosok évének nyilvánította, és kiemelt kérdésnek tekinti a nyilvános webhelyek és tartalmuk hozzáférhetőségét;
 - az Európai Unió most készül eddigi legjelentősebb, a méretét és sokszínűségét illető bővítésére: 2004. május elsején tíz új ország készül csatlakozni, így a tagállamok száma 25-re nő majd.

Stratégiai háttér

Az itt ismertetett szükségletek kielégítése és az európai politikai előrelépés érdekében a következő lépésekre került már sor:

- 2001 áprilisában az európai országok képviselői Lundban találkoztak a sors svéd elnökség és az Európai Bizottság égisze alatt, ahol elkötelezték magukat amellett, hogy őrködni fognak a *Lundi alapelvek* eszméje felett a kulturális és tudományos tartalom digitalizálása során. Erre a célra létrehozták az országos főhatóságok képviselőinek állandó csoportját, amelyet a továbbiakban Nemzeti képviselők csoportjának (NKCS) neveznek, továbbá kialakították a digitalizálási koncepciók és programok koordinációs mechanizmusainak megvalósítási keretét, amely a *Lundi akcióterv* nevet kapta.
- 2002 márciusában az Európai Bizottság támogatásával és az Olasz Kulturális Örökség és Tevékenységek Minisztériuma koordinálásával elindult a *Minerva* projekt, amely a Lundi akcióterv megvalósításának operatív kereteit adja, és az NKCS titkárságát működteti.
- 2003 áprilisában a Minerva pályázatot nyújtott be a Minerva-hálózat kibővítésére az újonnan csatlakozott tagállamokkal, valamint Oroszországgal és Izraellel egy újabb, a *Minerva Plus* projekt keretében. A pályázatot a Bizottság pozitívan értékelte, a projekt 2004 elején indul.

Ezek a tevékenységek együtt jelentik a charta alapvető háttérét. A charta célja, hogy népszerűsítse és támogassa azokat az elveket, amelyeket az országos képviselők és a Minerva-hálózat tagjai magukénak vallanak.

A jelenlegi helyzet

Némi előrelépés már történt az egymást követő Elnökségek, az NKCS, a Minerva és a Bizottság jóvoltából.

Ami a minőség témakörét illeti, a jelen charta elismeri a következő eredményeket és támaszkodik azokra:

- a *Brussels Quality Framework* (brüsszeli minőségi keretrendszer), amely az első hivatkozott dokumentumot jelenti;
- a *Principles for Quality Cultural Websites* (a jó minőségű kulturális webhelyek alapelvei), amely tíz pontban foglalja össze a polgároknak szánt kulturális webhelyek minőségi fejlesztésére megteendő lépéseket;

- a *Handbook for the Quality of Cultural Web Sites* (a kulturális webhelyek minőségi kézikönyve), amely az európai kulturális intézmények, különösen a kis intézmények számára szóló részletes kézikönyv;
- a *Conference on the Future of Digital Memory and Cultural Heritage* (a digitális emlékezet és a kulturális örökség jövőjéről) című konferencia (Firenze, 2003. október 16–17.);
- az *International Conference on the Quality for Cultural Web Sites* (a kulturális webhelyek minősége) című nemzetközi konferencia (Párma, 2003. november 20–21.).

A bevált gyakorlat és a tudásmegosztás témáját illetően a jelen charta elismeri a következő eredményeket és támaszkodik azokra:

- *Handbook on Good Practices in Digitisation* (a bevált gyakorlat kézikönyve a digitalizáláshoz), amely összegyűjti azokat gyakorlati tanulságokat és már meglévő irányelveket, amelyek a *Digitisation: what to do and how to do it* (digitalizálás: mi tegyünk és hogyan) című szemináriumon (Róma, 2003. október 29.) elhangzottak és vitára kerültek;
- a *Minerva Knowledge Base* (Minerva tudásbázis) néven most fejlesztés alatt álló on-line szolgáltatás, amelyet az interneten fognak elérhetővé tenni a polgárok és a szakemberek számára: szerepelnek benne címek, dokumentumok, előadások, fórumok, hírlevelek, eseménynaptár – célja végső soron, hogy alapvető eszközt biztosítson a tervezett szakmai közösség létrehozásához;
- a *1st Progress Report of the National Representatives Group – Coordinating digitisation in Europe* (az NKCS első jelentése – A digitalizálás koordinálása Európában címmel), amelyet az NKCS 2003. június 26-i találkozójára állítottak össze, és a találkozón osztottak ki;
- a *1st Meeting of the European Networks for Culture* (az európai kulturális hálózatok első találkozója), amelyet 2003. október 30-án Rómában tartottak.

Az országok képviselői

AUSZTRIA: Hans Petschar – Österreichische Nationalbibliothek (Oszták Nemzeti Könyvtár);

BELGIUM: Isabelle Dujacquier – Ministère de la Communauté française de Belgique (Belgium francia közösségének minisztere), Debbie Esmans – Ministère van de Vlaamse gemeenschap (A flamand közösség minisztériuma részéről);

DÁNIA: Christina Ertmann-Christiansen – Cultural Heritage Agency (Kulturális Örökség Iroda);

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG: David Dawson – Resource. The Council for Museums, Archives and Libraries (Resource. A múzeumok, levéltárak és könyvtárak tanácsa);

FINNORSZÁG: Vesa Hongisto – National Board of Antiquities (Régiségek Országos Testülete);

FRANCIAORSZÁG: Jean-Pierre Dalbera – Ministère de la Culture et de la Communication (Kulturális és Kommunikációügyi Minisztérium);

GÖRÖGORSZÁG: Theodore Papatheodoru – University of Petras, HPCLAB (Petras Egyetem);

HOLLANDIA: Marius Sniders – Ministry of Culture (Kulturális Minisztérium);

ÍRORSZÁG: Anne Grady – National Museum of Ireland, Collins Barracks (Ír Nemzeti Múzeum);

LUXEMBURG: Frank Guy – Ministry of Culture, Higher Education and Research (Kulturális, Felsőoktatási és Kutatásügyi Minisztérium);

NÉMETORSZÁG: Monika Gagedorn-Saupe – Institut für Museumskunde (Múzeumi Intézet), Gerald Maier – Landesarchivdirektion Baden-Württemberg (Tartományi Levéltári Igazgatóság, Baden-Württemberg);

OLASZORSZÁG: Rossella Caffo – Ministero per i Beni e la Attività Culturali (Kulturális Örökség és Tevékenységek Minisztériuma);

PORTUGÁLIA: Lidia Jacob – Ministry of Culture (Kulturális Minisztérium);

SPANYOLORSZÁG: Ana Álvarez Lacambra – RED.ES (a Ministerio de Ciencia y Tec. – Tudomány- és Technológiaügyi Minisztérium képviselőjében);

SVÉDORSZÁG: Borje Justrell – National Archives (Országos Levéltár).

„2005 az új szolgáltatások minőségi fejlesztésének éve lesz”

Beszélgetés Mender Tibornéval,
az Országos Idegennyelvű Könyvtár főigazgatójával

Minden egy kis könyvesboltban kezdődött – az egyetemi évek után – 1970-ben, ahol eladóként és antikváriusként a könyvekkel nap mint nap testközelben élve megkezdődött számára a nagybetűs Élet. Ott, akkor a polcok között kedvesen könyvet ajánló fiatal lány nem gondolhatta, hogy az elkövetkező évtizedekben a könyvtári szakma girbe-gurba ösvényeiben, vezetett felsőoktatási könyvtárat, de volt sajtódokumentátor és lapmenedzser is. Az elmúlt tíz évben, egészen idén júniusig, pedig könyvtárosként a Magyar Nemzeti Bank Közművelődési könyvtárában dolgozott.

ban, vezetett felsőoktatási könyvtárat, de volt sajtódokumentátor és lapmenedzser is. Az elmúlt tíz évben, egészen idén júniusig, pedig könyvtárosként a Magyar Nemzeti Bank Közművelődési könyvtárában dolgozott.

A történetet innen már ő folytatja az Országos Idegennyelvű Könyvtár főigazgatói irodájában velem szemben ülve:

– Az előző munkahelyemen egy átszervezés következményeként az álláshelyem megszűnt, és a munkakeresés helyzetében voltam. Ekkor értesültem arról, hogy az Országos Idegennyelvű Könyvtár főigazgatói posztjára pályázatot írnak ki. Úgy éreztem, hogy szakmai tapasztalataim kamatoztatására és a végzettségem sze-

rint is ez a hely megfelelő lenne számomra. Bár nem vagyok a legfiatalabb generáció tagja, érzek magamban annyi energiát, hogy egy ilyen tisztséget megpályázzak, és ha elnyerem a pozíciót, akkor el is tudjam látni a vele járó feladatokat. Legnagyobb örömömre – úgy tudom, több pályázó közül egyöntetűen – a bizottság engem választott.

– *Ennek immár négy hónapja. Hogyan emlékszel vissza arra az időre amikor a pályázatot írtad? Akkor, a saját íróasztalod mellől milyen volt tervezgetni? Hogyan értékeled most az akkori elgondolásaidat az eljövendő feladatról?*

– A pályázat elkészítéséhez nagyon sok szakmai anyagot és a pályázathoz kiadott munkatervet olvastam. Tehát „virtuálisan” ismertem a könyvtárat. Őszintén meg kell mondanom azonban, hogy a valóság kicsit más volt, mint amit elképzeltem. Ez egy nagy önálló intézmény. A szakmai feladatokon túl rengeteg tevékenység hárul rám. Természetesen tudtam, hogy egy főigazgatónak nem csak szakmai feladatai vannak. Azt azonban nem gondoltam, hogy az épülettel kapcsolatos ügyek, a gazdasági ügyek, a műszaki terület ilyen sok munkát ad majd nekem. Az elmúlt időszakban ezekre a területekre próbáltam magam mellé munkatársakat gyűjteni a kollégák közül azért, hogy egy kicsit többet tudjak a szakmai munkával foglalkozni. Tehát sokkal összetettebb a feladat, mint gondoltam, de nagyon izgalmas. Úgy érzem, hogy az elmúlt négy hónapban sok mindenben sikerült előre lépni.

Sokan azt mondták amikor június 17-én beléptem, hogy szerencsém van, mivel nyáron kezdhetek. A nyári zárva tartás alatt meg tudok ismerkedni az emberekkel, az intézménnyel, a belső viszonyokkal. Nos, ez egyáltalán nem így történt. A belépésem után két héttel az épülettel kapcsolatban súlyos gondok jelentkeztek. Ez a műemlék jellegű épület több mint százéves. Rekonstrukciója pedig csaknem tíz éve folyik. Minden tisztelem Juhász Jenő főigazgató úré, aki ezt a rekonstrukciót elkezdte, és nagyon jelentős dolgokat vitt véghez az épületben.

– *Egy tízéves rekonstrukciós időszak után milyen feladatok vannak még előttek?*

– A soron következő feladat egy ingatlan-ügy. A harmadik emeleten hét magánlakás van. Ezek kivásárlását az idei évben megkezdjük, és a jövő évben befejezzük. Így teret nyerünk, és a bizonyos osztályokon jellemző zsúfoltság megszűnik. Másik kérdés a belső udvar munkálatainak befejezése. A homlokzat helyreállítása – az 1896-os terveknek megfelelően – a legutolsó feladat. Remélem, hogy 2006-ra – az intézmény ötvenéves évfordulójára – régi pompájában látható majd az épület, korszerű berendezésekkel.

– *Miből történik a finanszírozás?*

– A finanszírozás lépcsőzetes. A felújításokra több pályázatot nyertünk. Így a villamoshálózat korszerűsítésére és az akadálymentesítésre is. Természetesen a NKÖM támogatására is nagyon számítunk.

– *Terveid mennyire követik a már itt kialakult hagyományokat és mennyiben újító szelleműek? Mik a fő fejlesztési irányok?*

– Arra jutottam, hogy az itt meglévő kiváló gyűjtemény: a világirodalom, nyelvészet, zenetudomány, szépirodalmi művek rengeteg eredeti darabját és fordításait magába foglalja... tehát ezekre kell építeni és egyben megújítani a szolgáltatáso-

kat. Szeretném, ha az OIK igazi nyelvi és kulturális központtá válna. hiszen itt a nyelvtanításhoz, a nyelvtanuláshoz, a nyelvészeti kutatáshoz, sőt – és itt csak utalást tennék rá – a zenetörténeti kutatáshoz is megtalálnak minden szükséges szakirodalmat és sokféle elektronikus szolgáltatást a látogatók. Nagyon fontosnak tartom azt, hogy az EU-csatlakozás után – mikor a nyelvtanítás az egyik legfontosabb dolog – ezt a funkcionkat igazán megerősítsük. A magas szinten képzett munkatársakkal egy igazi XXI. századi könyvtárat alakíthatunk ki a meglévő alapokból.

– *Van-e az intézménynek stratégiai terve?*

– Az intézménynek stratégiai terve még nincs, de el fogjuk készíteni a 2005–2007 közötti időszakra.

– *Mik a fő irányvonalak?*

– Elsősorban a közönségkapcsolatok élénkítése, azaz az olvasók visszaszerzése a célunk. Az épület rekonstrukciója idején sok olvasót elvesztett az intézmény. Őket kellene visszacsábítani. Célcsoportjaink: az egyetemisták, a felsőbb éves középiskolások, a tudományos kutatók, a pedagógusok, a szak- és műfordítók. Augusztustól az egyik fiatal munkatársam mint intézményi menedzser építi és koordinálja a külső kapcsolatainkat. Ő veszi fel a kapcsolatot a hallgatói önkormányzatokkal, az egyetemi lapokkal. A régi partnerekkel is tartja a kapcsolatot. Ilyen a British Council, a Goethe Intézet, az Osztrák Intézet. Ezek azok a csoportok és intézmények, amelyeket és akiket szeretnénk tájékoztatni arról, hogy könyvtárunk létezik. Azt tapasztalom, hogy főleg az én generációm szerint ez a könyvtár még a „Gorkij” – tele orosz irodalommal. A fiatalok pedig nem ismerik az intézményt. Még olyanok sem, akiknek a tanulmányaihoz tényleg szükség lenne az itt meglévő könyvállományra. Olyan kellemes, nyitott, szerethető könyvtári teret szeretnénk biztosítani, ahol az információk széles skálája, a kulturális intézmények programjai és sokféle érdekesség is megtalálható. Egyszerűen előbbé akarjuk tenni a könyvtárat.

2004 a tervezés időszaka. Viszont mivel a MOKKA-pályázaton nyertünk, a szoftveresere felgyorsult. Ez nagyon fontos szakmai projekt, hiszen nemcsak technikai fejlesztést jelent, hanem szemléletbeli változást is hoz magával. A honlapunkat is fejlesztjük. Augusztus óta már tartalmasabb, szebb weboldal várja a látogatókat (www.oik.hu).

2005 az új integrált könyvtári rendszerrel megtámogatott szolgáltatások minőségi fejlesztésének éve lesz, és felkészülés 2006-ra, amikor a könyvtár 50. évfordulóját ünnepeljük. Reményeim szerint az épület teljes pompájában és a szolgáltatások teljes fegyverzetében ünnepelhetünk. Azt szeretném, ha ez az év az OIK-ról szólna. 2007 sem a pihenés éve természetesen, hanem folyamatos munka, nagyobb léptékű előrelépéssel.

Hagyományos és fontos feladatunk a nemzetiségi könyvtárellátás segítése, koordinálása, amelyet jól összeszokott csapat végez.

A zenei gyűjtemény valaha önálló épületben volt, néhány éve költözött ide. A zeneműtárban is be kell fejeznünk a rekonstrukciós munkákat. A gyűjteményben kották, partitúrák, klasszikus zene található. A közelmúltban a klasszikus dzsessz felé nyitottunk.

– *A nyelvtanulás fontosságát említetted. Létezik itt egy nyelvtúdió is.*
– A nyelvtúdió nagy kérdőjel. Amikor létrejött, korszerű volt, mostanra azonban a berendezése kissé elavult. Fejlesztésének érdekében az igényckről külön felmérést kell készítnünk. Itt egyébként nemcsak a világnyelvek, hanem sok más nyelv tanulásához is található segédanyag. Át kell gondolni a kihasználás lehetőségeit. Ha sikerülne nagyobb összegű pályázati pénzhez jutnunk, akkor a nyelvtanulást modern eszközökkel segítő hely lehetne.

– *A honlapotokon sok rendezvényt hirdettek.*
– A rendezvényeknek nagy hagyománya van. Magam is csodálkoztam, hogy tavaly mintegy nyolcvan rendezvény volt. Ennek egyben örültem is. Az európai unió csatlakozással kapcsolatban tavaly a tagországokat bemutató rendezvénysorozatot tartottak. Most ezt a kezdeményezést folytatjuk a velünk együtt csatlakozó országok bemutatásával. Ez a rendezvénysorozat egyben együttműködésre is ad lehetőséget, hiszen amolyan „ikerrendezvényről” van szó. Az itt megtartott esteket egy megyei könyvtárba is „elvisszük”. A British Councilal közösen olvasóköri rendezvényeket tartunk. Ezek irodalmi estek, ahol a mű – reményeim szerint eredeti nyelven történő – elolvasása után a résztvevők együtt dolgozzák fel a történetet, és magával a szerzővel is találkozhatnak.

Könyvbemutatókat, kisebbségi és nemzetiségi témájú kiállításokat, konferenciákat is rendeztünk.

Az irodalmi évfordulókat is számon tartjuk. Az elkövetkező Andersen év megünneplésére már felvettük a kapcsolatot dán könyvtárosokkal.

– *Nagyon színes képet mutat a könyvtár tevékenysége. A sokrétű munkafolyamatok sok szervezést, az emberek megfelelő irányítását, vezetését igénylik. Milyen vezetőnek tartod magad?*

– A nyitott vezetés híve vagyok. Az ajtóm mindig nyitva áll, bánmikor jöhetnek a kollégák. Már az első hetekben végigjártam az osztályokat. Szerencsére a névmemóriám kitűnő, ezért már rövid idő múltán név szerint ismertem minden kollégát. Az ún. „sétálva vezetés”-t szeretem. Sokat járok le az olvasóterembe. Könyvtárunkban sok az idős, nyugdíjhoz közeli korú munkatárs. Nagyon nagy tapasztalattal bíró kollégák ők, tudásuk átadására van most szükség. Nem tudom jobban megfogalmazni célunkat, mint ahogy egyszer Monok István tette: „fiatalítás értékvesztés nélkül”. Fontos, hogy fiatalok megjelenjenek a konferenciákon, a rendezvényeken. Az is lényeges, hogy ne mindig ugyanaz a pár ember menjen mindenhova, hogy többen publikáljanak és tartsanak előadásokat is.

A másik amit kiemelnék: a továbbképzés jelentősége. Arra nincs mód, hogy nagy létszámban szakmai továbbképzésre küldjünk kollégákat, viszont egyszerűen meg kell találni a módot arra, hogy a szakmát érintő újdonságokról, információkról értesüljenek. Októberben indítottam el egy belső tanfolyamot. Célja a stratégiai tervezés és a minőségbiztosítás megismertetése. A legjobb előadótól, első kézből kapnak információkat a munkatársaim. Azt szeretném, ha nagyon jó hangulatú, szerethető, kellemes munkahely lenne a mienk.

A dolgozók anyagi megbecsülése mellett az erkölcsi megbecsülés is fontos. Ide értem a kollégák publikálási és előadási szándékának támogatását. Kiadványaink ügye is ezt szolgálja. Juhász Jenő főigazgató úr indította el az Évkönyvet.

Ezt a sorozatot folytatni szeretnénk. Tervünk, hogy az ötvenedik évfordulóra Juhász Jenő gondozásában ünnepi kiadvány jelenjen meg.

– *Gyakorlatias embernek látszol.*

– Igen, ilyen vagyok. Nem vagyok tudományos könyvtáros. A gyakorlati területen dolgoztam. Nem jelent meg rengeteg publikációm. Szenvedélyesen szeretem a szakmát. Nagyon tisztellem a tudományos könyvtárosokat. Most, itt, ebben a helyzetben egy sikerorientált csapattal szeretnék dolgozni, egy sikerorientált csapatnak a cselekvő vezetője szeretnék lenni.

– *Mióta főigazgató vagy, gondolom, megváltozott az életed, más lett az időbeosztásod. Hogyan telik egy napod?*

– Ahogy már említettem, szeretek a kollégák körében lenni vagy az olvasóteremben egy-egy cikket elolvasni, alkalomadtán az olvasókkal is beszélni. Az irodai teendő azonban elég sok, így ezt ritkábban tehetem meg, mint szeretném. Rendszeresen nyolc óra körül érkezem a könyvtárba, és addig maradok, amíg az ügyek megkívánják. Néha haza is viszek munkát.

Sokkal több elfoglaltságom van, mint ezelőtt volt. És az elkövetkező időben még több lesz. Vidéki utak, esti rendezvények – amelyeken mindig részt veszek. A gyerekeim már felnőttek. Több mint harminc éve élek a férjemmel, aki nagyon jól tolerálja a változásokat.

A hétvégét megpróbálom meghagyni a családnak. Főzés, sütés, kirándulás. Kell a feltöltődés, kell egy színház, film, hangverseny élménye. Úgy gondolom, így itt is több energiával tudok dolgozni. Meg így teljes az élet.

Pegán Anita

„Kormányeltörésben” vagy emelkedő ágban?

(Közkönyvtári dilemmák 2004 végén)

„Elmém csak téveleg széllel kétségben.
Mint vasmacska nélkül gálya az tengerben.
Kormányeltörésben,
Nincsen reménsége senki szerelmében.”
(Balassi Bálint)

Nem egyszerűen a Balassi év (születésének 450., halálának 410. évfordulójára emlékeztünk 2004. október 20-án és május 30-án) hozza elénk a mottóul választott kétségekkel teli sorokat, hanem – amint arra írásom második felében majd részletesebben utalok – az itt és most, folyamatos jelenidejű, a közkönyvtári feszültségeken,